Existenciálna estetika vecí

Peter Žiak

Žiak, P.: Existenciálna estetika vecí. In: *Ostium*, roč. 13, 2017, č. 1.

Petra Baďová: *Existenciálna estetika vecí*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2016. 132 s.

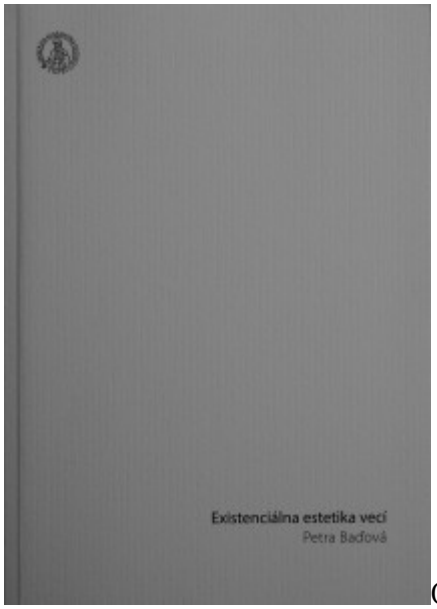

Oblasť skúmania estetiky ako vednej disciplíny sa zďaleka neobmedzuje len na umelecké diela, prípadne na prírodné súcno. Jedným z najzaujímavejších okruhov jej výskumu (najzaujímavejších preto, lebo v ňom estetika nachádza svoje hranice a zároveň nevyužitý potenciál) sú veci – predmety pôvodne praktické – a situácie, v ktorých sa s nimi stretávame. Vedecká monografia Petry Baďovej *Existenciálna estetika vecí* predstavuje pre domácu estetiku (najmä pre výskum zacielený na mimoumelecké fenomény) významný prínos.

Baďovej monografia je rozdelená do troch častí. V prvej skúma médium fotografie a na príklade tvorby dvoch autorov uvažuje o zmysle fotografie a fotografovania, pričom ju zaujíma hlbšia rovina než len formálna stránka interpretovaných snímok. Kladie vedľa seba diela Rineke Dijkstrovej z cyklu *Plážové portréty* a nájdené amatérske fotografie neznámeho autora zachytávajúce tri postavy na pláži počas dovolenky. Výber je na prvý pohľad prekvapivý – na jednej strane je profesionálna fotografka a na druhej amatér, ktorého snímky nemali primárne umelecké ambície. Vzhľadom na fenomén, ktorý autorku prednostne zaujíma, však nejde o neporovnateľné diela. Komparácia je postavená na skúmaní nehybnosti či znehybnenia ako najzákladnejšej príznakovej kvality fotografie a až následne interpretuje výrazové kvality portrétov a formálne aspekty snímok. Dostáva sa teda poza formálnu rovinu diel a uvažuje o fotografovaní ako o rituáli, súčasti vnímania toku času, pokuse o jeho zastavenie a zhmotnenie spomienky.

Druhú časť monografie predstavuje interpretácia vecí každodenného života, akými sú gombíky, staré (zabudnuté) hračky či opotrebované topánky. Baďovú nezaujíma len pôvodná funkcia predmetov (tá sa môže opotrebovaním stratiť), ale najmä vzťah, ktorý si k nim môže ich majiteľ vytvoriť. Cestou konotatívnej semiotiky sa snaží uchopiť významy, ktoré veci môžu nadobudnúť v životnom kontexte

(opäť s dôrazom na to, čo je nejakým spôsobom existenciálne závažné). Následne sa na platforme Heideggerovej analýzy vecnosti vecí vzďaľuje ešte viac od povrchového uvažovania v prakticko-utilitárnych intenciách a odkrýva základnú a pôvodnú prepojenosť ľudského bytia-vo-svete a vzťahovania sa k veciam.

V záverečnej časti autorka reflektuje asi najabstraktnejší fenomén, ktorým je prechod cez prah dverí. Tematizuje nielen prah ako vec, ale samotný prechod, teda situáciu, nad ktorou sa zamýšľa vo výrazne väčšej miere, než ako to spravidla býva pri bežnom prechádzaní hranicou dverí. Baďová sa ani v tejto časti neuspokojuje s tým, čo je každodenné, zautomatizované, zastreté závojom zvyku a opakovaného používania.

Čo tieto interpretácie rôznorodých fenoménov spája? V akom zmysle ide o fenomény estetické? Predovšetkým dôraz na samotnú skúsenosť vnímania vecí – v popredí je recipient a jeho „naladenie“, ktoré mu umožňuje v banálnom vidieť niečo životne podstatné. Interpretácie obsiahnuté v Baďovej monografii sú preto do veľkej miery zafarbené subjektívnym vnímaním konkrétnych vecí a jej písanie sa celkom pochopiteľne (a vzhľadom na predmet záujmu azda aj nevyhnutne) približuje forme eseje. Napriek tomu práca vystihuje veľmi pregnantne podstatu estetickej skúsenosti, ktorej predpokladom je dištancia od čisto utilitárneho prístupu k vnímaným objektom. Baďovej výklad sa pohybuje práve v tejto rovine, čo jej umožňuje uvažovať o zdanlivo nezaujímavých predmetoch ako o esteticky významných fenoménoch. Súčasťou tohto rozvrhu je aj hľadanie jazyka interpretácie. Autorka citlivo a priezračne (miestami veľmi poeticky) uchopuje subtílne a nepatrné súvislosti až po hranice komunikovateľnosti. Je preto pochopiteľné, že na viacerých miestach výkladu hľadá inšpiráciu v Rolandovi Barthesovi – sama totiž dospieva k onomu *punctum* (semioticky ťažko uchopiteľnému prvku) a píše o tom, čo ju bytostne zasahuje, čo však nemusí byť sprostredkovateľné. Čítanie textu Petry Baďovej si vyžaduje istú námahu; je potrebné prispôsobiť sa jej optike a sledovať spletitú trajektóriu jej myslenia. Je to však aj cesta k novému pohľadu na skutočnosť.

PhDr. Peter Žiak
Ústav literárnej a umeleckej komunikácie – Oddelenie semiotických štúdií
Filozofická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova 67, 949 74 Nitra
peter.ziak@ukf.sk